

Szenti Tibor

Kötődések és taszítások

Mottó

Amikor emberöltővel ezelőtt szakmát tanultam Óbudán, iskolánknak *Diagnózis* nevű, magunk által írt és szerkesztett diáklapja volt. Ennek mottójául ezt a közismert, az egészségügyben gyakran alkalmazott latin mondást használtuk: *Nil nocere – semmit sem ártani*. Hasonlóképpen vagyok ezzel a tanulmánnyal is, hozzá téve: senkinek sem ártani. Elmélkedésem filozófiai jellegű, amely nem bántani, hanem elgondolkodtatni, esetleg nevelni kíván.

Ki a magyar?

A Szegeden szerkesztett Tiszatáj, megérezte, hogy a szárszói konferenciák után a magyarság kérdése félévszázadonként fölvetődik és újrafogalmazást igényel. Jelmondatul a gauguini festménycímet választotta: „*Honnan jövünk, mik vagyunk, hová megyünk?*” Az ezredforduló előtti években a fölkért gondolkodók: az élet különböző területén alkotók tollából a szerkesztőségbe beküldött fontosabb cikkeket közölni kezdte, majd ezekből 2000-ben válogatott antológiát jelentetett meg. Ezt követte a C’E’T 2001/4-5-6. összevont száma, amelyben „*Magyarnak lenni ma*” címmel kiváló esszé- és versgyűjteményt jelentetett meg.

A lapokban fölvetett kérdések nem oldódtak meg. Még azt sem mondhatnánk, hogy közelebb kerültünk hozzájuk. A magyarság a 20. században minőségi átalakuláson – vesztes háborúkon, népiirtáson, elbukott forradalmon, diktatúrán, a hagyományos tanyarendszer és parasztvilág megszűnésén, a magántulajdon elvesztésén stb. – ment keresztül. A kérdések tovább sokasodtak és differenciálódtak.

Családom évszázadok óta Hódmezővásárhelyen, ebben a Hunyadi János által mezővárosi rangra emelt dél-alföldi *Paraszt-Párizsban* élt, ahol – a ránk maradt iratok szerint – előbb „szántó-vetők” voltak, utóbb, a 20. században polgárosulva fillérekből tengődő iparosokká váltak. Éltük a kisvárosi szegénység életét. Szüleim hajnaltól éjszakába fordulva dolgoztak. Igyekeztek másnapra élelmet, a következő évszakra ruhát keresni. Eszükbe sem jutott, hogy családfát kutassanak, és azt fürkészték, ki honnan származott, ill. különb vagy rosszabb-e a szomszédjainál.

A Szent István utcában, közvetlen mellettünk szintén egy iparos család lakott. Az apa hajnalban kerékpárra rakta hosszú létráit és este visszatolta. Nyakig meszesen, fáradtan érkezett haza. Ez az életmód számunkra megszokott volt, hiszen apai nagyapám és három nagybátyám is szobafestőként dolgozott. Nemzeti

ünnepeken az Iparos Egyletben valamennyien együtt koccintottak és szidták az emelkedő árakat.

Az 1940-es években minden megváltozott és összezavarodott. A szomszédunk családjának föl kellett varni a sárgacsillagot, és egy nap hiába kerestem játszótársamat, elvitték. Kérdeztem anyámat, miért van ez így? Azt felelte, mert zsidók. Öt éves voltam, semmit sem értettem belőle.

Amikor apámat behívták katonának, származását és magyar „faját” egyházi iratokkal kellett bizonyítani. A csabacsúdi plébánostól megküldött keresztlevelek szerint a nagyszülei németek voltak. Apám kezdett visszaemlékezni, hogy gyermekkorában néhányszor találkozott velük és magyarul sem tudtak rendesen. Ahogy az okmányok gyűltek, kiderült, a fölmenőink között voltak „rácok, tótok, oláhok”, amint a személynevekben a származás megőrződött. A környező népek szinte valamennyien csordítottak belénk egy-két vércsöppet, és közöttük talán csak a ruszint nem tudtunk fölfedezni. Tipikus 20. századi „vérvonal” ez itt, a Kárpát-medencében.

Kérdés, honnan jöttem és ki vagyok? Egyszerűen nem maradt más választásom, mint az, amit egyébként is szerettem és vallottam; ahová tartozónak éreztem magamat: MAGYAR VAGYOK.

Ezerszáz éve tatárokkal, kunokkal, besenyőkkel, törökökkel, németekkel, szlávokkal, a világháborúk poklában a nálunk dolgozó fogoly vagy éppen minket megszálló katonák által olaszokkal, franciákkal, oroszokkal, szerbekkel, románokkal... nem sorolom ki mindenkivel vérségi kapcsoltba kerültünk. Ma nyugodt szívvel senki sem mondhatja, hogy „tisztá vérű”, ha magyarnak vallja magát. De ezen az alapon mindazok, akik bár más vérségi nemzet fiai, de itt születtek, ennek a földnek a kenyerét eszik, ezért a népért dolgoznak, vállalják nyelvünket, kultúránkat, e földet hazájuknak tekintik és érte küzdeni, ha kell halni is készek, magyarnak vallhatják magukat.

Mi mindig befogadó nép voltunk. Ezt a tulajdonságunkat ázsiai kultúrörökségként kaptuk, ahol a jövevényt szívesen fogadják, megvendégelik, és ha úgy hozza a sors, a családba is befogadják. A városunk határában 1282-ben lezajlott *Hód-mezei csata* – amely e tekintetből hadtörténelmünk legjobb bizonyítéka és fényes ékköve – tipikus példa erre. Akkoriban a legyőzött népeket megsemmisítették, és a hódító igájába hajtotta őket. Kun László a megvert kunokat Hód-Vásárhely körül, ill. az Alföldön letelepítette és földet adott nekik. Így kaptak hazát és nem morzsolódtak szét az eurázsiai nagy népek között, hanem a mai napig megmaradtak velünk.

A középkorban vérszerződést csak eltérő nemzetek törzsei vagy etnikai csoportjai kötöttek. Azonos kultúrkörbe vagy vérvonalba tartozók között ennek nem volt értelme. Így született vérszerződés az őstörök és finnugor, valamint a töredék kazár törzs között – utóbbiaknál zsidó szórványt is kimutattak –, mielőtt bejöttek a Kárpát-medencébe közös hazát foglalni.

Már a honfoglaló „magyarok” antropológiai anyagában négy jól elkülöníthető al- és több al-alrassz megtalálható, jelezve a népesség heterogén összetételét. Ennek és a századokon keresztül ismétlődő vérfrissítésnek köszönhető, hogy biológiailag nem fáradtunk ki, és annyi üldöztetés, szenvedés, elcsatolás és népiirtás ellenére sem pusztultunk ki. Hitem szerint, bár szorongó és keserű néppé váltunk, mégsem veszünk ki, mert bennünket nemcsak „a széthúzásunk tart össze”, hanem vállalt magyarságunk is, amely rögtön megnyilvánul, ha végveszély közeleg és azt közösen kell elhárítani.

Ki fekete, ki sárga?

Biológiai tanulmányaimból, de gyakorlatból is ismertem azt a tényt, hogy ha a sárga csirkék között kikel egy fekete, addig csipkedik, amíg elhagyja kotlóalját vagy elpusztul. A többi csak azért nem tűri maga között, mert egyik tulajdonsága: a színe elüt. De a helyzet fordítva is igaz, a feketék kiközösítik a közéjük került sárgát. Ez az egész szörnyőség velünk született *ősi készítés* és az egysejtűtől a tápláléklánc tetején lévő csúcsragadozóig: az emberig minden élőlényre jellemző. Ennek az ösztönnek elsődleges föladata a faj megmaradásának és szaporodásának biztosítása.

A jelenséget kísérlet követte. Fogtak egy sárga csirkét és feketére kenve visszaeresztették testvérei, a többi sárga közé. Azok érezték ugyan rajta a kotlótól származó közös fészekalj szagát, mégis megzavarodtak. Az eltérő színnel nem tudtak mit kezdeni, és azért, hogy a megszokott „rend” és a vele járó nyugalom helyreálljon, időlegesen más színűvé vált társukat agyonverték.

A következő kísérletet már maga az ember végezte el. Hódító hadjáratai során az ellenségnek kikiáltott és legyőzött embertársait megölte, vagy leigázta. Utóbbiakat rabszolga- vagy fogoly sorba kényszerítette. Építhettek a sivatagban gúlát, az arénában gladiátorként fenevadakkal, ill. sorstársaikkal megküzdhettek, és a történelemben nagyot ugorva: bányászhattak, követ törhettek, építhettek vasutat, tankot, löveget gyártó kohót és vasművet, végül névtelenül elpusztulhattak valamelyik haláltáborban.

Mit vétettek ezek a szerencsétlenek? Hiszen abból a faji közösségből származtak, amelyet a tudósok *Homo sapiens sapiensnek*, azaz mai embernek hívnak. A természet közös célt nyújtott, és ez jó irányba leköthetne bennünket: küzdelemmel megmaradni ezen a csodálatos bolygón, amely egyedül van a Naprendszerben és talán az egész univerzumban.

Ez az összeférhetetlenségünk a törzsi társadalmakban a *woodoo halálhoz* hasonlatos jelenség. Ha valaki nem tetszik vagy vét az általunk kialakított normák ellen, jön a nagy varázsló, aki rámutat: „te bűnös vagy!” Ettől kezdve nincs nyugta. Piszkálják, verik, vagy megvetéssel elfordulnak tőle. Így vagy úgy kiközösítik, és számára nem marad más, mint az élet föladása. Többet nem vesz magához ételt és italt. Néhány nap alatt nyomorultul elpusztul.

Az ilyen embert be sem kell festeni, hogy más legyen, mint a többi. Ő láthatatlanul válik a csoport Fekete Péterévé. Elég, ha hiszünk benne, hogy ebben a kártyában ő a „rossz fiú”, és ha kihúzzuk, mi vagyunk a vesztesek. Ezért mindenki igyekszik tőle szabadulni. Mindez már *hit* kérdése, amely az ősi készletéből indult ki, de az ember embertelenül „humanizálta”. Mágiát, majd sajátos törvényt alkotott belőle.

Egykori középiskolás diákjaim mentális dolgozataikban írták, hogy HIT nélkül nincs tartalmas emberi élet. Létrejöhet Istenben, az emberben, önmagunkban, abban, hogy a vállalt föladatukat el tudják látni; a jövőben, a megmaradásban... és így tovább. Ezek mind pozitív eszmék, de mi történik abban az esetben, ha negatívok és rombolnak? Ha abban hiszek, hogy a másik ember nem ember csak alattvaló, az uralkodó fajhoz, réteghez, családhoz egyedül én tartozom, következésképpen született jogom, hogy uralkodjak fölötte és leigázzam; ha úgy tetszik, az életétől is megfoszom.

Helyünk az univerzumban

Ha valaki azt akarja fölmérni, hol van a helye, és ott milyen minőséget tölt be, előbb legyen tisztában az emberiség adottságaival. A flamingó 100 millió, a fecske 50 millió éve fejlődött azzá, aminek ma ismerjük. Az ember legfőljebb 1,5–2 millió éve vált el attól a *szubhumán főemlős* ágtól, ahová korábban tartozott, és indult önálló fejlődésnek. Kultúrtörténelme a barlangi rajzok és plasztikák koráig, 40-60 ezer évre nyúlik vissza; szorosán véve pedig az írás megjelenéséig, legfőljebb 5, a *pintaderák (testpecsételők)* neolitikumban elkülönülő, már jelentést is tartalmazó jeleit is ideszámítva 7 ezer éves.

Az az anyag, amelyből testünk fölépült, semmivel sem különb, mint a kozmoszban megtalálható, csillagporból álló molekulák. Táguló világegyetemünk olyan „üres”, hogy ha az összes anyagi részecskét elosztjuk, egy 2 km³-es kockába egyetlen atom vagy molekula jut, pedig a mi napunk kis, legfőljebb közepes tömegű égitest és hasonló, ill. nálánál sokkal nagyobb milliárd számra léteznek.

Ezekhez képest a Föld jelentéktelen, rajta az ember kis bolygónk tömegének töredéke. Szervezetünk molekulái olyan távol esnek egymástól, szöveteink olyan ritkák, hogy a sejtek között a vírusok – ezek a fehérje molekulából álló, legkisebb lények – úgy zuhannak át, mint lyukas szitán a porszem. Ilyen „üresek” vagyunk. A vallásos ember elgondolkozhat azon, hogy a test halandó, de a lélek örök. Kérdés, mi a lélek? Élő anyagi szervezetünk kimutatható *bioelektromos árama*, amely az idegrendszeren keresztül vezérli és összerendezi testünket. Folyamatos újratermelődése és működése halálunkkal megszűnik; ha úgy tetszik, „kiszáll” a testből, de nem semmisül meg, hanem az anyag másik megjelenési módjaként, mint energia marad az univerzumban. Ez biztosítja halhatatlanságunkat, de ez az erő öntudatlan. Soha többé nem lesz a préin lovagló cowboy Joe, vagy epekedő Júlia az olasz reneszánsz erkélyen, még csak bolygó lélekként sem tér vissza kísérteni. Nem

éri el emberként tervezett egykori célját, hanem beleépül a vágytalan mindenségbe. Akkor pedig mit akarunk mássággal, kisebbséggel?

Vegyük észre, hogy maga az Ember a kisebbség, sőt a jelentéktelenség. Amennyiben csúcsragadozóként mégis magunkat tekintjük az általunk belátható térség legkülönbjének, a népek fölé csak úgy emelkedhetünk, ha azonosulni tudunk velük és nem válogatunk köztük; ha nem azt figyeljük, ki fekete, ki sárga, hanem elsősorban önmagunkon tudunk túlnőni. Ne azt követeljük mindenáron, hogy ismerjenek el, hanem ismertessük el magunkat a tudásunkért és a közösségünkért való értékteljesítésekért.

A mások iránti szeretetet nem lehet kívülről ránk parancsolni, sem önmagunkra erőszakolni. Az viszont elvárható, hogy ne csak jogainkat követeljük, hanem kötelességünket is teljesítsük. Amikor például rendre segélyekért, meg nem szolgált értékekért nyújtjuk a markunkat, de a közteher viselés alól kibújunk, nem hivatkozhatunk arra, hogy dologkerülésünk pozitív másság. Tartsuk természetesnek, ha ezért a magatartásunkért, még ha számunkra érthetetlen is, de mellőznek. Innen egyenes út vezethet oda – és az utóbbi évtizedekben előbb állami, majd bandamára „polippá” nőtt maffiaszinten megismertük –, amikor onnan vesznek el, ahol van, akár a betyárvilágban; ahol a munka és a szorgalom megteremtette. Ezt a fajta devianciát a második világháborút követően osztályharcnak, utóbb „megélhetési bűnözésnek” nevezték, amelyet a társadalom bűnüldöző – és nem a kifosztott – része a békeesség kedvéért darabig elnézett vagy többé kevésbé tolerált. Ez a fajta másság így fejlődött oda, hogy ezekben a csoportokban már szó sincs értékteremtő munkáról, csak bűnözéssel szerzett vagyongyarapításról. Ebből is nagyszerűen meg lehet élni és embertársaink fölé kerülni.

Különleges, szürrealisztikus filmet láttam a közel múltban egy éjszaka a televízióban: „Ex-kódex – Fejezetek a Kis Magyar Fénytanból” címmel, amely 1983-ban készült. Egyik részletében azt a paradoxont fejtegették, hogy amikor az anya megszülte gyermekét, méhéről nem lökődött le a magzatburok. A kisedet e világon is változatlanul magához kötötte anyja köldökzsinórja. Így szaporodott tovább az emberiség egy összefüggő, végtelen láncolatot alkotva. Összekötője az egymásból eredő, az éltető vért szállító köldökzsinórok sorozata.

Ez a kapocs vajon bilincsként működik-e és rabságot jelent, vagy biztonságot nyújt? Mi lesz, ha véletlenül elszakad; esetleg megunja az anya a növekvő teher cipelését és e természetes köteléket maga harapja szét, akár a bozótlakó? Valahol egy virgonc gyerek netán messzebb akar jutni mint elődei és utódai? Ki akarja próbálni erejét, küzdőképességét, önállóságát és rájön arra a merész fölfedezésre, hogy *individuum* és egyedül jobban boldogul? Abban a pillanatban, amikor az élő láncolat két füzérré válik, megszületik a *másság*, elindul a harc és akár a sejtostódáskor, hamarosan csoportokra darabolódnak.

A másság

Még e szót is megvetéssel írom le: másság. A politikusok, ezek az értéktévesztett, másokon élőködő, emberek között gyűlölködést és viszályt szító hordószónokok találták ki, akik a *mátság ideológiájával* teremtettek maguknak jogot arra, hogy embertársaikat becsapva, a hatalommal visszaélve, a közösség nevében saját maguknak harácsoljanak. Ők a „sámánok”, akik *mutatópálcikájukkal* rád böknek és kijelölnek, hogy a csoportban te vagy a „más”, akit el kell veszteni.

Ha tetszik, ha nem, a mátság létező fogalom. Megerősítjük, senkit sem lehet arra kényszeríteni, hogy minden embert válogatás nélkül a keblére öleljen. Meg kell tanulnunk a mássággal és a másik emberrel együtt élni. A gond ott van, hogy miféle másságról van szó? Olyanról, amely értékteremtő többletet nyújt, vagy értékcsökkent fogyatékossgot hordoz? Kalkuttai Teréz Anya és Hitler is egy fajta mátságáról vált híressé, ill. hírhedté, de micsoda különbség van köztük!

Az ember kultúrtörténetében a társadalom alaposan elkülönült. Hol vagyunk már azoktól a „paradicsomi állapotoktól”, amikor a közösség kiválasztotta a vének tanácsát, ők maguk közül a törzsfőnököt vagy falu bíróját, és mindenki más engedelmeskedett nekik, de válogatás nélkül szorgoskodva élték a maguk létküzdelmét? Ha bő volt a táplálék, szaporodtak, ha elfogyott, a gyenge kisdedeket elpusztították, az öregeket, betegeket és eltartásra szorulókat kitették a jégre, elhagyták a mezőn, hollók martalékaul föl vitték a hegyre, vagy az ilyen fölöslegessé váltak önként vonultak be a mérges gázt lehelő bűdös barlangba.

Folytassunk elméleti kísérletet. Társas tengeri útra indul a személyhajó, amely a partoktól és minden segítségtől távol, hatalmas viharban elsüllyed. A fuldoklók felé hánykolódik egy törött gerenda, amelyre csak néhányan férnek föl, mert sok ember alatt ez is elsüllyed. A menedéket a legéletrevalóbbak érik el, akik gyorsabbak és erősebbek a többiekénél, ezért a kapaszkodni készülő gyöngébb kezeket eltaszítják, hogy a hely nekik maradjon. E triviális létküzdelemben miért kellett a többi sok száznak, ezernek elpusztulni? A mátságuk miatt; amiért a többivel szemben alkalmatlannak bizonyultak a megmaradásra.

A mátság azonban itt nem ért véget. A lélekvesztőn nem klónozott, azonos képességű szülők–testvérek verődtek össze. Főlkapaszkodott az **A** nemzetiségű gengszter, aki mielőtt elfoglalta helyét, már a hullámok között kizsebelte a vergődőket. Megérkezett a **B** kisebbséghez tartozó fizikus. Azzal vigasztalta társait, hogy ha az életük veszélyben is van, az anyag nem vész el, csak átalakul energiává és így részesei maradnak az univerzumnak. A **C** országbeli órásmester beázott időmérőjét és családját kárhóztatta, amiért nem gyártottak vízhatlan műszert, és a pénzt érő percek múlását a megszokott mutatók helyett csupán a hullámok csobbanása jelezte a pallón. A **D** nevű sziget kereskedője társainak rögtön el akarta adni azt a gerendarészt, amelyen ültek, és a kifizetetlen számla összegét a napszakok teltével kamatokkal föl szorozta. Máttságuk miatt a kapaszkodók között hamarosan kitört a békétlenség: kinek van létjogosultsága a gerendához és kik azok, akik nem érdemlik meg? Mi történjék az utóbbiakkal?

A partról nézve a hajótöröttek között nem volt különbség, mert valamennyi halálra ítéltnek számított, de ők ezzel nem számoltak. Földünk is egy hánykolódó szálla az ég szemként figyelő óceánjában, és nem az a kérdés, kik lakják, hanem az, hogy meddig? Nem tudjuk, hogyan végződött a fiktív kaland a tengeren. Kezdetben kinek a mássága bizonyult önmagára, ill. a többire nézve ártalmasnak vagy hasznosnak. Az bizonyos, darabig még együtt voltak, míg ki nem pihenték fáradalmaikat. Azután végtagjaikkal evezni kezdtek és ahányan, annyifelé sodorták a deszkát. Amikor hetek múlva kivetődött a partra, csak a belé tört körmök jelezték, hogy egykor ismeretlen utasai voltak, de már senki sem kapaszkodott rajta.

Nézem a *Spektrum* tudományos tévécsatorna június közepi műsorát a *klónozásról*. Már nem Huxley: *Szép Új világának bakanovskizálása* a jövő rémképe. Továbbfejlesztették. A génekiválasztással és klónozással létrehozzák azokat az egyedeket, akikben nincs többé rejtett hajlam különböző örökölhető betegségek iránt. Génjeik nem tartalmazznak alantas ösztönöket, annál több pozitív alkotó készséget. Más kérdés, hogy ez az új „faj” azokból a vagyonos rétegekből – és nem a rátermett egyedekből – kerül ki, akik az eljárást meg tudják fizetni, ill. befolyásolni: olajmágnásokból, bankárokból, sikkasztókból, drogbárókból; legyenek ők arab sejkék, banánköztársaságok maffiózói, kultúrnépek ideológusai vagy vallási vezetői. Többé nem házasodnak azokkal, akik természetes úton szaporodtak és mások mint a többiek, csak magukkal „keverednek”. A betegségektől gyötört, kimért életfonalú, egymással háborúskodó emberiség elfogy és kihál. Nem lesz másság, törzsi vagy ideológiai alapon kiválasztottság. A társadalmat nem lehet többé jókra és gonoszokra osztani. Ezek a fogalmak jelentésüket veszítik. A „mástalan” *klónnépesség* uralja az általa meghódított mindenséget.

Nacionalizmus és „mindenek fölött”

A társadalom rákfenéje az a szemlélet, ha bármelyik népcsoport „faji”, etnikai, kulturális, szellemi, vallási, valamilyen ideológiai vagy egyéb megfontolásból hirdetni kezdi, hogy „kiválasztott”. Ehhez azonnal fedhetetlen támogatókat keres, akik természetesen védelmet és biztonságot is nyújtanak neki, legyen az a Korán Allahja, a Biblia Istene, a Talmud Jahveja, az újszövetség Krisztusa stb. Vallási, eszmei alapon bárki állíthatja, hogy egyedül az ő istene a Mindenható, és ettől a „mindenek fölött lévőtől” származtatva magát: aki sárból gyúrta, kukoricából formálta, tengerből kihálászta..., de a holt vázba nyálával, leheletével, szikrájával valamiképpen a saját lelkét adta, amely az életét és vele a kiváltságát biztosította.

Amikor készen van a nacionalista alap, már csak mítoszokat kell hozzá gyártani és csiszolgatni. Hamarosan együtt a teljes bizonyítási rendszer, hogy különbek vagyunk a többiekénél és a mi kiváltságunkat mindenki másnak el kell fogadni. Így született meg a pánszláv *Nagy Maty Rogyina* tisztelete, a „tisztá árja” germán *Übermensch*, a *hódító* iszlám, az angol *világuralmi* terjeszkedés, a latin

jellegű *dákó-román* fölsőbbrendűség, a rokonharcban álló *cionizmus*, a tudománytalan sumér-magyar *ősmagyarkodás*... a sor végtelen. A nacionalizmus sohasem a békés együttélést, annál inkább a kiközösítő magatartást, az elhatárolódást szolgálja.

Amikor az ember kinőtt a hordatársadalomból és tudása, szorgalma, túlélési rátermettsége során individuummá vált, már nemcsak a természettől, az eltérő közösségekben fejlődő élőlényektől távolodott el, hanem saját faján belül is kezdett elkülönülni. A népek palettáján kivívott pozíciót megtartani és erősíteni kell. Ennek számtalan módja ismert. Itt van például a mártíromság, amely igazolja, hogy a bántalmazó igaztalan, kultúrátlan, barbár, míg az elszenvető büntelen nemes és igaztalanul üldözött. Bizonyítja, hogy a szenvedések elviselése nem törte meg, sőt megerősítette, ahogy a mondás tartja: „*teher alatt nő a pálma*”.

Nincs olyan jelenkori nép, amely ne tudná igazolni, hogy az ő történelme a legszörnyűbb és az ő sebei a legfájóbbak. Népiirtások, szétszórattatások, exodusok, pogromok, holokauszt; doni kozákok, krimi tatárok, örmények, albánok, kelták-írek, megtizedelése, cigányüldözés, az amerikai indián törzsek meggyérítése, nem egy kiirtása; tatár, török, német, szovjet iga; Muhi, Mádéfalva, Nagymajtény, Arad, Trianon; Doberdó, Isonzó, Sztálingrád, Don-kanyar; málenkij robot, gulág, kuláküldözés, és osztályharc; Andrássy út 60, kitelepítések, Recsk, Márianosztra és a 301-es tábla... E sor végén ott található a hol Sztálinnak, hol Hitlernek tulajdonított: „*Magyarország csak vagonkérdés*” mondat; a *bozgor*-ozás, vagy a „*hunok, vissza Ázsiába!*” jelszó kiabálása. A politika és a sovinizmus mind inkább átszővi a nacionalista másságot és eljut a „nem baj, ha szenvedünk, így legalább nem olvadunk be” ideológiához.

Asszimiláció és patrióta kötődés

Fölvetődik a kérdés, szüksége van-e a népeknek, hogy erőszakkal, gazdasági fojtogatással, mártíromsággal, ill. egyéb utakon uralmi vagy elnyomott helyzetbe kerüljenek, amikor a 21. században klónozással, a természet pusztításával, már a Holdról is láthatóvá vált szeméthegekkel, a világoceánok és a föld mérgezésével, a fölöttünk növekedő ózonlyukkal, az önmagunk ellen viselt háborúkkal magának a fajnak a megmaradása is megkérdőjeleződött? Mi lehet a célravezető?

Ma szerte a világon több százmillió ember él, akiknek kettős vagy sokszoros kötődése van. Egyszerű példát említek. 1956-ban az USA-ba emigrált barátom feleségül vett egy második generációs olasz nőt. Fiuknak hármaskötődése van. Az ő házastársa egykori francia család sarja. Az unokának már négy nemzethez fűződő érzelmi és kulturális kapcsolata alakult ki. Valamennyit ápolják és ha visszatérnek a vén Európába, az „ősi földrészre”, nem tesznek különbséget: mindhárom országban lévő rokonságot meglátogatják. Ugyanakkor hazájukat szerető, jó amerikaiak. Más kultúrákhoz való kötődésüket senki sem veti meg, sőt természetesnek tartják és irigylük érte. Arra sem kényszerítik őket, hogy asszimilálódjanak; feledjék el

korábbi vérvonalukat és kultúráikat. Boldog emberek, mert szorosabban tartoznak, több erős szállal fűződnek az emberiséghez, mint azok, akiknek csak egy kötődése van, vagy hazájukat elhagyva, önkéntes száműzetésben sehol sem vernek gyökeret. Utóbbiak valóban hazátlanok.

Nem kutattam őseim bajor, sváb vagy szász, szlovák, román, szerb, kun, és ki tudja még milyen származása után, de egyik népet sem vetem meg, a másikinál jobban nem is szeretem. A nacionalizmus és főleg korunk politikai mocsarából egyikre sem dobálok sarat. Barátságban élek velük, és ennek köszönhető, hogy megteremtettem saját lelki békémet, amely többet ér mindennél. Magyar vagyok, nem asszimilációval, hanem lélekkel. Ezért nem kell pásztorbottal vagy betyárfokossal veregetni pitykés dolmányba öltöztetett vállamat; de fölháborodom, ha kultúránkat bárki is egyedül a „bügatyás, fütyülős pálinkás” jelzővel címkézi, mert a nagyszentmiklósi aranykincsektől a jáki templomig, a honfoglalás kori tarsolylemezekről az Ópusztaszeri Történelmi Nemzeti Parkban fölhalmozott kulturális értékekig semmit sem ismer egyszerre magyar- és európaiságunkból. A lebecsülés pedig még a jó szándékú, toleráns személyben is előbb-utóbb gyűlöletet szít.

Az asszimilációt sem szeretem azoknál, akik itt letek hazát, de valamelyik kisebbséghez tartoznak. Szent Istvánnak a fiához írt intelme jut eszembe, amelyben Imre herceget befogadásra és türelemre inti minden jó szándékú jövevényvel szemben, aki nem fegyverrel – magam teszem hozzá: és a kizsákmányolás, gyarmatosítás más eszközeivel – támad ránk, hanem hazát remél nálunk. Ne veszítse el eredeti kultúráját, mert az esetünkben pozitív értékű „másság” és vele a miénket gazdagítja. Ha vállalta, hogy itt él, eszi e föld kenyerét, elfogadja társadalmunk szolgáltatásait, ne legyen ellenség, hanem ezt az országot tekintse hazájának, és ha kell, harcoljon érte, mert őt is élteti.

Példaként egyetlen kisebbséget említek szűkebb szülőföldemről. Hódmezővásárhelyre nagyobb számban a reformkorban érkeztek zsidók, akik itt telepedtek le. Új mórstílusú, építészeti remekként számon tartott zsinagógát, mellette rituális fürdőt, iskolát és kávéházat építettek. Hitük és kultúrájuk elhagyása nélkül beleépültek társadalmunkba. Az 1848–49-es szabadságharcban fegyverrel harcoltak az osztrák és délvidékről támadó szerb, ill. horvát csapatok ellen. Egyik tábornokot ejtett fogságba, a másik vesztes csata után letépte rúdjáról a magyar zászlót, hogy az ellenség kezébe ne kerüljön. Körültekerte a derekán, úgy vette rá a katonaköpenyt és szabadsága, élete kockáztatásával hozta haza. Amikor a 19-20. sz. fordulóján a vásárhelyi 48-as hősök Plohn József kamerája elé álltak, a zsidók mellén is ott díszlettek a kitüntetések, mert ezt a földet hazájuknak tekintették és készek voltak áldozatot hozni érte. Az első világháborúban helyállásukért vitézséget szereztek, Károly-keresztet és előléptetést kaptak. Közülük nem egy tisztként küzdött végig az olaszországi vagy a kárpáti harcokat. Nagy csalódást okozott nekik a fasizálódással járó megannyi megaláztatás, kirekesztés, üldözés és

elhurcolás. Csodálhatjuk-e, ha ellenérzést szült bennük és sokan kétségbe vonták magyarságukat?

Nagy Gyula néprajzkutató, az orosházi múzeum egykori tudós igazgatója beszélt, hogy a régióban minden gazdának volt egy vagy több zsidó kereskedője, iparosa, polgára, akivel nemzedékről nemzedékre kereskedett, dolgoztatott, ügyesbajos dolgait intéztette, vagy gyógyulást remélve járt a rendelőjébe. Ha a paraszt a neki szükséges árút nem tudta kifizetni, a kereskedő azt mondta neki, vigye csak el, majd megadja, ha eladta a búzát. A zsidó családnak sem kellett termelvényekért a piacon alkudozni, mert amikor a gazda a tanyáról haza jött, odaállt a boltos háza elé, hogy felesége a kocsiról válogasson. Ez volt az a társadalomba való beépülés és megbecsülés, amelytől senki sem követelt asszimilációt.

Amikor elolvastam Mezei Andrásnak 2000-ben kiadott: *Kettős kötődés* című esszéjét, rájöttem, miért tekintem őt szellemi társnak. Ha letekint a Gellért-hegyről, látja a Dunát, a Parlamentet, a Bazilikát; azt, ami többek között a hazáját jelenti. Mindez nekem is szülőföldem. És e tájba látja, bele álmodja Jeruzsálemét, ahol ősei, a nagy tiszteletű Pátriárkák, népének megmentői, rabságokból kihozói laktak évezredekken keresztül. Egyszerre él Budapesten és Jeruzsálemben, kötődésekkel gazdagodva, harmóniában embertársaival.

Midőn lenézek a Gellért-hegyről, én is látom a néhány éve zarándokként végigjárt Jeruzsálemet, ahol hitem szerint újszövetségi Megváltóm halálával hozta el számomra a lelki halhatatlanság reménységét. Jeruzsálem mindkettőnknek Szent Város. E kötődések természetes emberi tulajdonságaink. Amivel Mezei András hitelt nyújt mindehhez, azt az *Előszó gyanánt* írt verséből idézem:

*„Minden tapasztalatom
magyarul ágazódik le a nyelv összejtjeibe
ama kromoszómáig, kiknek nyelvében éltem,
írtam, ha üldöztek, magyarul féltem,
s megannyi nyelvi salaktól itt
tisztítottak meg a szavak, melyek
végül is eljöttek értem.”*

Ezekkel a gondolatokkal fejezi ki kettős kötődését, értékrendi, kulturális sokszínűségét, amely fogalmazásában az ismert, gyönyörű magyar népdalból, mint gyökérből ered, mégis mélyebbre tekint: vissza az ő – a mi Mózesunkig, akit Michelangelo az én Péterem római bazilikájába is bevitt:

*„Mint tűzmadár,
szülővárosomra teríti szárnyát az égalja,
zöld a lába, és gyöngy a szája. Körötte
Isten csipkebokra.”*

Minden nép között van megtévedt ember, ezért sincs kiválasztottság. Ne néhány tucat, mindig a saját népe fölött is kiváltságot kiereszakoló egyén megítélése alapján döntsünk, hanem emberre válogassunk. Ne azt vizsgáljuk, ki honnan jött és hová tartozik, hanem azt, hogyan él környezetével, és az embertelenségben ember tud-e maradni? Lelkében örökmécsesként tudja-e táplálni Isten minden teremtményének lángra lobbantott, kiolthatatlan csipkebokrát?!

*